

100 năm ngày sinh Hàn Mạc Tử: "Gái quê" đã về hợp phố

<http://www.thanhvien.com.vn/pages/20120915/100-nam-ngay-sinh-han-mac-tu-gai-que-da-ve-hop-pho.aspx>

Nhân kỷ niệm 100 năm ngày sinh Hàn Mạc Tử (nhà thơ sinh ngày 22.9.1912 tại Đồng Hới, Quảng Bình), nhà thơ Thanh Thảo đã có cuộc trao đổi với nhà phê bình văn học Đặng Tiến (hiện đang ở Pháp) xung quanh bản in lần đầu tập thơ *Gái quê*.

Nguồn tin trong giới truyền thông cho biết ở Pháp ông mới tìm ra bản in lần đầu 1936 tập thơ Gái quê. Xin ông cho biết thực hư?

-Đặng Tiến: Quả thật có chuyện ấy. Hàn Mạc Tử là nhà thơ xấu số qua đời năm 1940, lúc 28 tuổi, sau 4 năm bị bệnh phong tại Quy Nhơn. Sinh thời ông chỉ xuất bản một tập thơ là *Gái quê*. Chính ông bỏ tiền túi, in tại nhà in Tân Dân, Hà Nội, xong vào tháng 10.1936. Các nhà nghiên cứu phê bình như Trần Thanh Mại, Vũ Ngọc Phan, Hoài Thanh đều có đọc và trích dẫn, nhưng sau đó thì thất truyền.

Sao ông biết là thất truyền?

-Vì tò mò tìm hiểu. Các nhà biên khảo nói trên đều cho biết người đề tựa là Phạm Văn Ký, nhà văn thời đó viết tiếng Pháp. Ngày nay ai muốn biết bài tựa nói gì, thì vô phương. Ngoài ra, nhà phê bình Vũ Ngọc Phan trong Nhà văn hiện đại, chương Hàn Mạc Tử, có chêm bài thơ Hồ giả gạo là "suồng sã đến lợm giọng", ông ghi rõ số trang 31. Ngày nay, người đọc ngạc nhiên vì sao tác giả bài thơ Thôn Vỹ rất thanh tao lại có thể làm thơ "suồng sã", và muốn tìm xem bài Hồ giả gạo ra sao, cũng vô phương.

Chúng tôi được biết, người viết tựa Phạm Văn Ký là anh ruột nhà thơ Phạm Hồ. Xin ông cho biết thêm về tác giả này?

-Ông Phạm Văn Ký viết báo, làm thơ bằng tiếng Pháp, giỏi tiếng Pháp nên thời Pháp thuộc được nể nang, lại là người Quy Nhơn, nên Hàn Mạc Tử đã nhờ cậy. Ông có tập thơ *Une voix sur la voie (Tiếng nói trên đường)* - chơi chữ, tiếng Pháp "tiếng nói" và "con đường" phát âm như nhau. Tập thơ mang ít hơi hướm tính dục, nên Hoài Thanh cho rằng ông ấy "đề tựa cho *Gái quê* là phải lắm".

Sau đó Phạm Văn Ký sang Pháp, năm 1938, viết tiểu thuyết bằng tiếng Pháp, có thời nổi tiếng vì đoạt giải thưởng tiểu thuyết của Hàn lâm viện Pháp (1962), với cuốn *Perdre la demeure (Mất nơi trú ẩn)*.

Về già, ông mới làm thơ bằng tiếng Việt, xuất bản tập *Đường về nước*, NXB Hội Nhà văn, 1993.

Thơ Hàn Mạc Tử in đi in lại nhiều lần, sao lại không có bài tựa này và một số bài khác như ông nói?

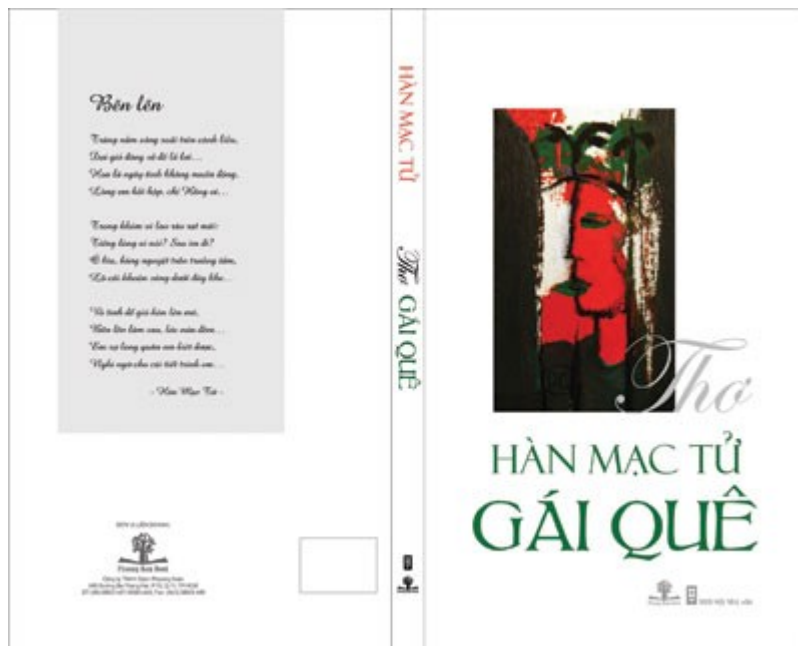
-Thơ in đi in lại, nhưng là tuyển tập, nên các người biên tập không giữ lời tựa. Đến khi NXB Hội Nhà văn năm 1992, có thiện chí in lại toàn văn 12 tập thơ thuộc dòng Thơ Mới, trước 1945, thì họ không tìm ra được nguyên bản *Gái quê* 1936, đành phải dựa theo bản chép tay của Chế Lan Viên. Trong lời tựa 1992, nhà xuất bản có phân trần về chuyện này.

Vậy bản Gái quê hiện hành, so với nguyên bản 1936 khác nhau ra sao?

-Bản gốc gồm 34 bài thơ và cái tựa nói trên. Bản *Gái quê* được công bố lần đầu trong Tuyển tập Hàn Mạc Tử, Nhà xuất bản Văn học in năm 1987, do Chế Lan Viên biên soạn, chọn lọc, gồm 21 bài, không có lời tựa. Có bài như *Em lấy chồng*, gồm 4 khổ, bị cắt ba, còn khổ cuối mà nhiều người biết: *Ngày mai tôi bỏ làm thi sĩ/Em lấy chồng rồi hết ước mơ/Tôi sẽ đi tìm môm đá trắng/Ngồi lên để thả cái hồn thơ*.

Sau khi Chế Lan Viên qua đời, bà Vũ Thị Thường đưa ra 21 bài ông chép tay từ nguyên tác tập *Gái quê* đã mượn được ở tủ sách ông Nguyễn Văn Y (gồm 34 bài và lời tựa Phạm Văn Ký). Bản gốc này nay đã thất lạc.

Khi in lại, nguyên tác của Nhà xuất bản Hội Nhà văn là tuyệt đối tôn trọng nguyên bản: các tập thơ như *Thơ Thơ* của Xuân Diệu, *Mây* của Vũ Hoàng Chương đều được in lại y chang bản gốc. Khi nhận được *Gái quê* bị cắt xén, họ đành nhận lãnh vì ở vào thế kẹt: không in lại thì mang tiếng bỏ qua thi phẩm duy nhất của Hàn Mạc Tử được xuất bản lúc sinh thời tác giả; mà in lại bản cắt xén thì mâu thuẫn với nguyên tác. Giữa hai lỗi, họ chọn cái lỗi nhẹ hơn, và hẹn sẽ in lại toàn văn khi tìm ra. Nhưng rồi họ không tìm ra.

Sao ông biết là họ không tìm ra?

--Dựa theo công việc của nhà văn Lại Nguyên Ân, người đã cùng nhà thơ Ý Nhi biên tập cuốn *Gái què* năm 1992. Sau đó, năm 1998, anh Ân sưu tập cuốn *Thơ Mới*, cũng của Hội Nhà văn, có công bố nhiều thơ Hàn Mạc Tử, ngoài tập *Gái què*.

Riêng phần *Gái què* thì vẫn tàn tật. Mới đây, tôi có hỏi, anh Ân cho biết đã dò tìm nhưng không thấy, cũng như việc thất tung bản gốc cuốn *Sổ đỏ nổi tiếng* của Vũ Trọng Phụng. Anh cho biết là tại Thư viện quốc gia Pháp (Paris) có vi ảnh tập thơ xuôi Vàng sao của Chế Lan Viên, và anh tỏ ra rất vui mừng được biết hôm nay có người đã tìm ra bản gốc *Gái què*. Tôi hỏi cô Ý Nhi, thì cũng được biết đại khái như vậy. Như vậy là họ đã tận tình.

Ông có thể cho biết quá trình tìm kiếm?

--Đầu năm nay, 2012, Báo Sông Hương ở Huế có đặt tôi viết về bài thơ *Đầy thôn Vỹ Dạ*, tôi chợt nhớ ra và nhắc họ năm nay là kỷ niệm 100 năm ngày sinh Hàn Mạc Tử. Và gợi ý với họ là để đánh dấu thời điểm thì thử tìm lại bản gốc tập *Gái què*. Tìm ở Huế, may ra trong tủ sách gia đình, có người còn giữ. Các bạn Huế đã truy tầm, nhà văn Thanh Ngọc, ở Tạp chí Sông Hương, tỏ ra có hy vọng vì nghe nói đầu đó có bản đánh máy. Nhưng không tìm ra. Phần tôi, ở hải ngoại cũng trông tìm, tin cậy vào những bạn bè mà gia đình họ trước đây có quan hệ với Hàn Mạc Tử, như gia đình Bùi Tuấn, Thương Thương, nhưng không ai có.

Ngoài ra, tôi có trong tay luận văn cao học về Hàn Mạc Tử của ông Nguyễn Đình Niên, đệ trình tại Trường đại học Văn khoa Sài Gòn năm 1973. Ông mô tả chính xác tập thơ *Gái què*, ghi đầy đủ cả mục lục với số trang, so với trích dẫn của Vũ Ngọc Phan thì trùng hợp. Được ông Nguyễn Đình Niên, hiện ở Huế, xác nhận ông có tập *Gái què* nguyên gốc, đã sử dụng viết luận án, nhưng đã thất lạc vì chiến tranh năm 1974.

Tình cờ hỏi qua hỏi lại, thì tôi được bà Hoàng Thị Quỳnh Hoa, ở Mỹ, cho biết có một bản đánh máy, từ gia đình bà cô ruột là Hoàng Thị Kim Cúc, là nhân vật "áo trắng" trong bài *Đầy thôn Vỹ Dạ*. Có thể đây là bản đánh máy mà nhà văn Thanh Ngọc đã "nghe nói", nay đã lưu lạc ra nước ngoài. Kiểm soát cái tựa Phạm Văn Ký và số trang các bài thơ, thì ăn khớp với những trích dẫn của Nguyễn Đình Niên và Vũ Ngọc Phan.

Nhưng bản đánh máy liệu có đúng với nguyên tác?

--Dĩ nhiên là không bằng được bản in năm 1936 nguyên gốc. Nhưng một số lỗi đã được bà Kim Cúc sửa tay, còn sót thì mình dễ nhận ra, dễ điều chỉnh. Dĩ nhiên là phải khảo sát kỹ càng văn bản, nếu cần thì ghi chú.

Vậy ông có dự tính công bố văn bản?

--Có chứ. Tìm ra mà không công bố là vô trách nhiệm. May mà đúng vào dịp kỷ niệm 100 năm ngày sinh Hàn Mạc Tử nên có nhiều người quan tâm. Nhà xuất bản Hội Nhà văn đã từng nhiều lần ấn hành thơ Hàn Mạc Tử, sẽ kết hợp với Công ty Phương Nam xuất bản và phát hành vào dịp 22.9.2012.

"Đóng góp lớn lao của Hàn Mạc Tử, phần cách tân của ông ấy là đã giải phóng thơ, giải phóng tiềm thức ra khỏi ngôn ngữ duy ý thức, do lý trí hoàn toàn kiểm soát. Sự nghiệp giải phóng vô thức đó bắt nguồn từ những đau thương của cơ thể và tâm hồn, vì bệnh tật, nghèo túng, chứ không phải học đòi những trường phái phương Tây. Thơ ông quý nhất ở sự chân thực, không phải là lối điể trang ngôn từ vắn vè để tô vẽ cuộc sống. Đây là điều lớn lao mà các nhà thơ ngày nay cần suy nghiệm"

- Đặng Tiến

16/9/20